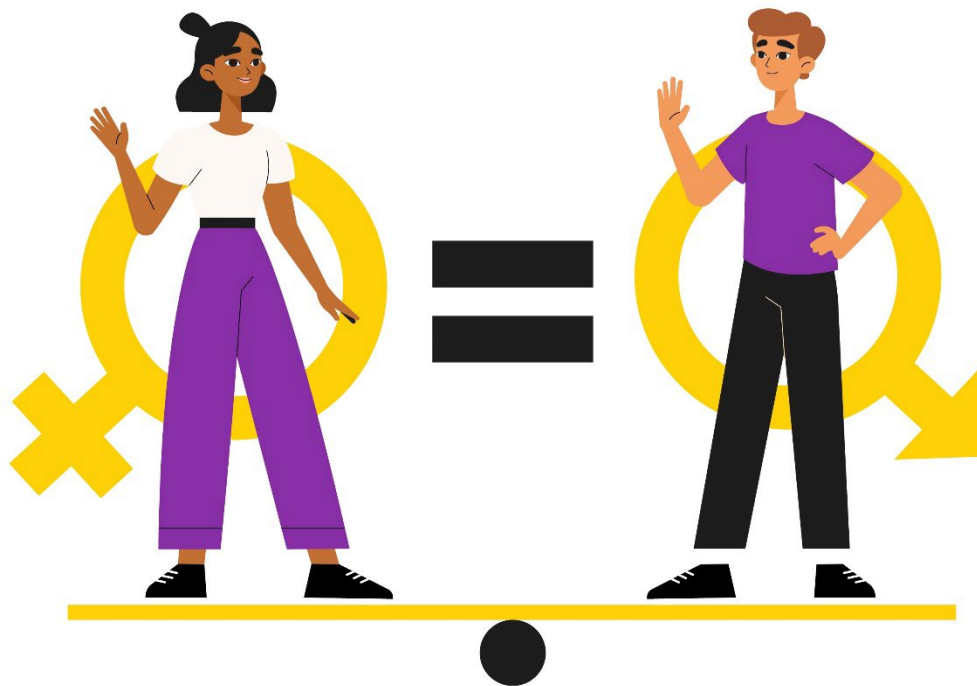

Onderzoek je eigen handelen: Bias in de klas

SWPBS-conferentie, 9 juni 2023

Digitale versie van deze hand-out ontvangen? Stuur me een mailtje!

Antoinette Kroes

a.kroes@fontys.nl

www.antoINETTE.kro.es

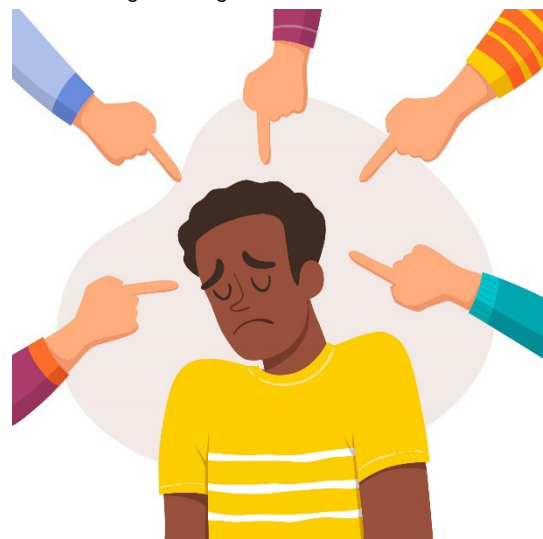
<https://www.linkedin.com/in/antoINETTE-kroes/>

Achtergrond: Hoe werkt bias?

Bias (bevooroordeeldheid) komt overal en bij iedereen voor. Het kent verschillende **oorzaken**. Allereerst komt bias voort uit hoe ons brein werkt¹. Om efficiënt te kunnen denken en handelen gaat in ons hoofd veel automatisch. Als er een kom soep voor je staat hoef je niet na te denken of je een vork of lepel nodig hebt. Als je een rood verkeerslicht ziet weet je dat je moet stoppen. Die automatismen zijn onmisbaar, maar soms berusten dit soort associaties en denkpatronen op verkeerde of gekleurde informatie: dat is cognitieve bias. In een fractie van een seconde maakt je brein dan een bevooroordeelde afweging die kan leiden tot bevooroordeeld gedrag. Daarnaast kan bias veroorzaakt worden door stereotiepe ideeën en overtuigingen. Een voorbeeld daarvan is het idee dat jongens veel meer dan meisjes behoefte hebben aan bewegen, ravotten en stoeien. Op basis daarvan zou je als onderwijzer kunnen denken dat jongens meer baat hebben bij meer bewegingsonderwijs dan meisjes. Uit onderzoek blijkt echter dat het positieve effect van beweging voor jongens en meisjes even sterk is, of zelfs iets sterker voor meisjes². Bias kan ook institutionele oorzaken kennen. Wanneer door een scholengemeenschap of de overheid maatregelen worden ingevoerd voor specifieke groepen leerlingen kan dit leiden tot bias. Kinderen die een andere moedertaal dan het Nederlands hebben, krijgen op veel scholen bijvoorbeeld straf wanneer ze geen Nederlands spreken, terwijl dat juist bevorderlijk is voor de prestaties en het welzijn van de leerling³. Naast gender en etniciteit zijn er nog heel veel andere kenmerken waarover stereotiepe ideeën bestaan, denk bijvoorbeeld aan fysieke en mentale beperkingen, armoede, opleidingsniveau, religie, seksuele oriëntatie, gewicht en andere fysieke kenmerken. Daarnaast is het goed mogelijk dat je (onbewust) bevooroordeeld handelt ten opzichte van leerlingen los van hun persoonlijke kenmerken, bijvoorbeeld op basis van hun eerdere schoolprestaties of door een negatieve eerste indruk.

In de klas krijgen leerlingen te maken met bias door verschillende **mechanismen**. De verwachtingen van de onderwijzer kunnen een mechanisme vormen waardoor leerlingen te maken krijgen met bias⁴. Dat kan op een heel expliciete manier, zoals mijn wiskundeleraar die zei dat 'meisjes nou eenmaal slechter zijn in wiskunde dan jongens, omdat hun brein er minder geschikt voor is.' Dit soort stereotiepe ideeën en uitspraken kunnen ervoor zorgen dat meisjes lager gaan presteren en zich minder inzetten. Dit mechanisme wordt stereotype threat genoemd⁵. Stereotype threat wordt ook veroorzaakt door een gebrek aan representatie en rolmodellen. Als meisjes bijvoorbeeld maar weinig vrouwelijke rolmodellen zien die in de wetenschap, IT en techniek werken, dan zijn ze minder geneigd om voor een studie en carrière te kiezen in die vakgebieden⁶. Verwachtingen worden ook op allerlei subtiele, impliciet en onbewuste manieren gecommuniceerd naar kinderen. Bijvoorbeeld door lichaamstaal⁷, de manier waarop de leerkracht praat, beurten geeft, groepjes maakt, de vragen die gesteld worden, enzovoort⁸.

Leerlingen ondervinden verschillende **negatieve gevolgen** van bias en lage verwachtingen. Ze gaan slechter presteren, hebben minder zelfvertrouwen, lagere zelf-effectiviteit en motivatie^{9,10}. Als onderwijzers (al dan niet onbewust) leerlingen uit specifieke groepen verschillend behandelen, dan is er sprake van discriminatie. Als onderwijzers bevooroordeeld denken over een bepaalde groep kinderen, zoals vluchtelingen, dan krijgen deze kinderen meer te maken met uitsluiting en pesten^{11,12}. Zo geven onderwijzers bias dus ook door aan hun leerlingen. Leerlingen die discriminatie meemaken op school voelen zich onveilig en eenzaam en zijn meer geneigd om met school te stoppen¹³.

Bias onderzoeken

Het tegengaan van bias en het bijstellen van (onterecht) lage verwachtingen is dus belangrijk. Structureel iets doen tegen bias kan alleen als je je er bewust van bent dat je in je handelen mogelijk bevooroordeeld bent¹⁴. Iedereen heeft te maken met bias, dat is hoe onze hersenen werken en het is belangrijk om dat te erkennen. Het is niet erg dat je hersenen zo werken, het gaat erom hoe je er vervolgens mee omgaat. Een goede eerste stap is daarom het onderzoeken van bias in de onderwijspraktijk. Je kan je eigen handelen en dat van collega's op verschillende manieren onderzoeken. Hieronder vind je 6 manieren waarop je onderzoek kan doen, deze methodes worden ook veel in wetenschappelijk onderzoek gebruikt.

Een belangrijke kanttekening bij het tegengaan van bias is dat het belangrijk is dat de betrokkenen daarvoor gemotiveerd zijn en er het belang van inzien¹⁵. Wanneer betrokkenen niet gemotiveerd zijn en de gevolgen van bias niet belangrijk vinden, kan het inzetten op bewustwording averechts werken. Eigenlijk is de eerste stap dus om empathie en motivatie te ontwikkelen en stimuleren.

1. Computertests.

Om je eigen automatische associaties te onderzoeken kun je computertests doen, deze tests worden *Implicit Association Tests* (IATs) genoemd. Bij een IAT moet je steeds zo snel mogelijk en zonder fouten woorden in bepaalde categorieën indelen. Je hebt dan geen tijd om diep na te denken en sociaal wenselijke antwoorden te geven. Door het maken van zulke tests kun je er bijvoorbeeld achter komen of je automatisch meer negatieve associaties hebt bij zwarte dan bij witte mensen, of dat je genderstereotiepe associaties hebt bij woorden die te maken hebben met het huishouden en werken. Door je bewust te worden van deze automatische gedachtepatronen, kun je inzicht krijgen in je eigen handelen.

Een hoge score op een IAT betekent niet dat je een racist of een seksist bent¹⁶. Alleen de impliciete automatische associaties die je brein maakt worden gemeten. Die associaties *kunnen* invloed hebben op je gedrag, maar dat hoeft niet!

Je kan veel verschillende IATs vinden op de website van Harvard:

<https://implicit.harvard.edu/implicit/netherlands/>

Let op: de Nederlandstalige IAT-website is momenteel niet up to date. Op de Engelstalige website is de informatie actueel en werken de tests beter:

<https://app-prod-03.implicit.harvard.edu/implicit/takeatest.html>

2. Expliciete vooroordelen en mythes.

Aan de hand van bekende stereotypen en met behulp van stellingen rond vooroordelen kun je nadenken over expliciete overtuigingen die je hebt over verschillen tussen groepen. Je kan vervolgens onderzoeken in hoeverre je overtuigingen kloppen. De meeste mensen zijn er bijvoorbeeld van overtuigd dat ervan nature grote verschillen zijn tussen jongens en meisjes, en daarom behandelen ze hen verschillend. Zo verwachten onderwijzers vaak dat jongens ruwer zijn en meer vechten dan meisjes, waardoor ze minder snel ingrijpen wanneer jongens fysiek agressief pestgedrag laten zien¹⁷. Juist doordat jongens en meisjes verschillend worden behandeld, gaan zij zich steeds meer verschillend gedragen. Door je expliciete overtuigingen te onderzoeken kun je je beeld over groepen bijstellen.

Over het algemeen geldt dat verschillen *binnen* groepen veel groter zijn dan verschillen *tussen* groepen¹⁸. Daarom is het belangrijk om leerlingen over het algemeen zoveel mogelijk gelijk te behandelen. En zelfs als er *over het algemeen* verschillen zijn tussen groepen, betekent dat niet dat die verschillen op individueel niveau van toepassing zijn. Als je bijvoorbeeld weet dat leerlingen met een migratieachtergrond op jouw school gemiddeld lager scoren dan leerlingen met een Nederlandse

achtergrond, dan betekent dat niet dat je van de leerlingen met migratieachtergrond in jouw groep weinig hoeft te verwachten.

Om je veronderstellingen te onderzoeken kun je onder andere de Kennisrotonde (www.kennisrotonde.nl) raadplegen, daar vind je veel antwoorden rond vooroordelen. Kijk bijvoorbeeld eens naar wat er geschreven is over gender en sekse via de link van bron 17. Heb je een bepaalde overtuiging waarvan je twijfelt of die klopt, maar kun je geen antwoord vinden online? Dan kun je de vraag indienen bij de Kennisrotonde. Experts gaan dan met je vraag aan de slag. Interessante expliciete stellingen om te bekijken vind je bijvoorbeeld hier:

- Op de website van Procrustes (www.procrustes.be) staan verschillende stellingen rond gender en onderwijs. Extra fijn: bij de stellingen staat steeds beschreven of deze op waarheid berusten of mythes zijn. Zie bijvoorbeeld:
  - <https://www.procrustes.be/toolkit/detail/stellingen-klasinteracties>
  - <https://www.procrustes.be/toolkit/detail/stellingen-gender>

3. Leerlingonderzoek.

Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat leerlingen heel veel impliciete boodschappen van hun leerkrachten opvangen. Leerlingen merken bijvoorbeeld op dat hun leerkrachten meer storend gedrag van jongens verwachten dan van meisjes¹⁹. Volgens leerlingen komen jongens ook met meer storend gedrag weg, precies omdat de leerkracht het toch al van ze verwacht. Leerlingen hebben ook duidelijke ideeën over of de leerkracht hen wel eerlijk behandelt. Uit een groot internationaal onderzoek blijkt dat leerlingen met een migratieachtergrond zich vaker oneerlijk behandeld voelen dan leerlingen zonder migratieachtergrond²⁰. In Nederland is die discrepantie het grootst van alle landen die met het onderzoek meededen.

Omdat leerlingen hier duidelijke ideeën over hebben, kun je ze er ook naar vragen. Dit kun je bijvoorbeeld doen door hen een vragenlijst in te laten vullen waarop je ze bijvoorbeeld de volgende vragen stelt:

- Ga ik eerlijk/rechtvaardig om met alle kinderen uit de klas?
- Trek ik weleens kinderen voor? Wie?
- Geef ik iedereen even vaak de beurt?
- Krijgen sommige kinderen vaker de beurt? Wie?

4. Observatieonderzoek.

Door middel van observatieonderzoek kun je je eigen handelen en dat van collega's onder de loep nemen. Je kan bijvoorbeeld een klassikale instructie of een kringgesprek filmen en daarna de video analyseren aan de hand van kijkvragen. Een paar voorbeelden van dit soort vragen zijn:

- Wie krijgen de beurt om vragen te beantwoorden?
- Hoeveel spreektijd krijgt elke leerling?
- Hoe gedragen de leerlingen zich en wie spreek ik aan op gedrag?

Je kan dan bijvoorbeeld letten op verschillen die je mogelijk maakt op basis van eigenschappen zoals geslacht, niveau en migratieachtergrond. Het kan heel fijn zijn om dit samen met een collega te doen, waarbij je elkaars video bekijkt. Voor een buitenstaander is het vaak makkelijker om gedrag te analyseren. Bij leerlingen waarvan je storend gedrag verwacht, merk je dat sneller op, mogelijk zelfs wanneer kinderen

zich helemaal niet storend gedragen²¹. Door te zorgen voor duidelijke kijkvragen kan je voorkomen dat je verwachtingen je bevindingen kleuren.

5. Taalgebruik.

Het onderzoeken van je taalgebruik kan inzicht geven over mogelijke bias. Wat schrijf je op de rapporten en in de feedback naar je leerlingen? Wat voor woorden gebruik je? Uit onderzoek naar beoordelingen over studenten en werknemers blijkt dat beoordelaars onbewust onderscheid maken op basis van kenmerken als geslacht en etniciteit. Vooral witte mannen werden meer beschreven met woorden als 'competent' en 'technisch', terwijl vrouwen werden beschreven met woorden als 'warm' en 'persoonlijk'^{22,23}.

Een andere manier om je taalgebruik te onderzoeken is door te kijken naar het soort vragen dat je stelt en aan welke leerlingen je ze stelt. Uit onderzoek blijkt dat leerkrachten vragen van een hogere orde stellen aan leerlingen van wie ze hoge verwachtingen hebben⁸. Dat zijn vragen waarbij leerlingen bijvoorbeeld moeten redeneren, uitleggen of beargumenteren. Dit soort vragen zijn uitdagend en leiden tot (meer) leren. Leerlingen waarvan leerkrachten lage verwachtingen hebben krijgen juist vaker gesloten vragen. Zo krijgen zij minder kans om zich verder te ontwikkelen, waardoor verwachtingen kunnen leiden tot een *selffulfilling prophecy*.

Tips voor het stellen van hogere orde vragen vind je hier:

- Karen van Kooten (2015). Vragen stellen. *JSW* (5) 1, 25-28. <http://karenavankooten.nl/wp-content/uploads/2013/10/JSW-artikel-Vragen-stellen.pdf>
- Geertje Wismans en collega's (2013). Kwaliteitskaart: De kunst van het vragen stellen. School Aan Zet. https://www.uu.nl/sites/default/files/saz_excellentiebevordering_door_middel_van_onderzoekend_en_ontwerpend_leren1.pdf

6. Nakijkexperimenten.

Bij het nakijken en geven van feedback kan er ongemerkt bias in je handelen glippen. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat leerkrachten bias vertonen. Sommige leerkrachten beoordelen bepaalde groepen leerlingen structureel positiever of negatiever. We weten bijvoorbeeld dat leerlingen met arme en/of laagopgeleide ouders stelselmatig slechter worden beoordeeld dan leerlingen met rijke en/of hoogopgeleide ouders^{24,25}.

Op deze website kun je een test doen rond het adviseren van basisschoolleerlingen voor de middelbare school: <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/overgang/interactieve-simulatie-basisschooladvies>

We weten echter ook dat het mensen bij dit soort fictieve casussen vaak beter lukt om eerlijke afwegingen te maken dan in de praktijk. Onderzoek naar echte opdrachten van je eigen leerlingen kan daardoor beter werken. Andere manieren die je kan proberen zijn:

- Nakijken van werk van leerlingen zonder hun naam erop.
- Nakijkwerk uitwisselen met een collega die jouw groep niet (goed) kent.
- Gebruik maken van duidelijke doelen en succescriteria, beoordelen aan de hand van een rubric.

Hoe verder?

Bewust worden van mogelijke bias in je onderwijspraktijk is een mooie eerste stap. Maar hoe ga je die bias tegen en hoe zorg je ervoor dat je leerlingen zich zo goed mogelijk ontwikkelen? Hieronder vind je verschillende inzichten en bronnen die je daarbij verder kunnen helpen.

Werk maken van gelijke kansen

Het platform Didactief heeft een boek gepubliceerd het bevorderen van gelijke kansen. In dit boek kun je praktische tips vinden voor onderwijzers, die zijn gebaseerd op wetenschappelijke inzichten. Je kan er bijvoorbeeld lezen over hoe ongelijkheid werkt, het geven van beurten, verschillen tussen jongens en meisjes en hoe je ongelijkheid als team kan aanpakken. Het boek is gratis te downloaden via deze link:

- <https://didactiefonline.nl/artikel/werk-maken-van-gelijke-kansen>

Een eerste voorwaarde voor een school waarin kinderen gelijke kansen krijgen is een positief, veilig en inclusief klimaat. Daarover zijn boeken vol geschreven. In dit artikel geef ik tips voor een inclusief klimaat, specifiek gericht op leerlingen met verschillende achtergronden:

- <https://antoinette.kro.es/wp-content/uploads/2022/04/De-Inclusieve-Klas.pdf>

Hoge verwachtingen

Als onderwijzer is het goed om hoge verwachtingen van leerlingen te hebben. Daarmee wordt bedoeld dat je de overtuiging hebt dat leerlingen zich altijd kunnen ontwikkelen en boven zichzelf uit kunnen stijgen. Door hier bewust mee om te gaan kun je bias in je handelen verminderen en vergroot je de ontwikkelkansen voor alle leerlingen. Het is daarvoor belangrijk om flexibel te groeperen. Een kind moet niet gevangen worden in een niveaugroep waaruit niet meer te ontsnappen valt. Geef leerlingen steeds de kans om op een hoger niveau te lezen, schrijven, rekenen en opdrachten te maken. Het opstellen van duidelijke doelen en succescriteria voor de leerlingen helpt bij het waarmaken van hoge verwachtingen. Duidelijke succescriteria, bijvoorbeeld in een *rubric*, helpen ook om je leerlingen eerlijk en gelijkwaardig te voorzien van feedback en om hen te beoordelen. Meer lezen over het werken vanuit hoge verwachtingen kan op deze websites:

- <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/leidraad-onderwijs-vanuit-hoge-verwachtingen>
- <https://didactiefonline.nl/artikel/ze-kunnen-het-wel>
- <https://gelijkekansenindeklas.nl/hoofdstuk/verwachtingen>

Tegengaan van vooroordelen

Ook leerlingen hebben vooroordelen. Baby's hebben bijvoorbeeld al vanaf dat ze een maand of vier oud zijn een voorkeur voor mensen met dezelfde huidskleur. Het tegengaan van vooroordelen bij leerlingen is belangrijk. Er is gelukkig veel onderzoek gedaan naar hoe je dit kan doen. De belangrijkste zaken die helpen om vooroordelen tegen te gaan zijn: a) zorgen dat leerlingen empathie ontwikkelen, zodat ze zich kunnen inleven in leerlingen die anders zijn dan zij zelf; en b) zorgen voor contact met mensen uit andere groepen, bekend maakt bemind. Via de volgende links vind je hierover meer informatie en veel waardevolle en concrete tips:

- <https://www.kis.nl/publicatie/opgroeien-zonder-vooroordelen-wat-kan-je-doen-als-basisschool>
- <https://www.annefrank.org/nl/educatie/tips-voor-docenten/>
- <https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/ontwikkeling-vooroordelen-voorkomen>

Bronnen

1. Sofie Willox (5 december 2022). Wie een brein heeft, is 'biased'. HRmagazine. <https://hrmagazine.be/nl/posts/wie-een-brein-heeft-is-biased>
2. Kennisrotonde (16 november 2017). Profiteren jongens en meisjes vergelijkbaar van bewegend leren? <https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/bewegend-leren>
3. Orhan Agirdag & Ellen-Rose Kambel (2017). Meertaligheid en onderwijs: Nederlands plus. Boom Uitgevers.
4. Gelijke Kansen in de Klas (zonder datum). Verwachtingen. <https://gelijkekansenindeklas.nl/hoofdstuk/verwachtingen/>
5. KNVB (zonder datum). Stereotype denken belemmert de ontwikkeling van voetballende meiden. <https://www.knvb.nl/info/57855/stereotype-denken-belemmert-de-ontwikkeling-van-voetballende-meiden>
6. Ayla Kruis (30 juni 2017). Echt iets voor meisjes. Didactief Online. <https://didactiefonline.nl/artikel/echt-iets-voor-meisjes>
7. brown_honey92 (28 mei 2023). 'Teacher at my little cousins school bypassed her hug.' TikTok. https://www.tiktok.com/@brown_honey92/video/7238062354133421354
8. Onderwijskennis (30 september 2021). Leidraad: Onderwijs vanuit hoge verwachtingen. NRO. <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/leidraad-onderwijs-vanuit-hoge-verwachtingen>
9. Linda van den Bergh en collega's (red.) (2020). Werk maken van gelijke kansen. Didactief/Ten Brink Uitgevers. www.werkmakenvangelijkekansen.nl
10. Shengnan Wang en collega's. (2018). A systematic review of the teacher expectation literature over the past 30 years. *Educational Research and Evaluation*, 24(3-5), 124-179. <https://doi.org/10.1080/13803611.2018.1548798>
11. Sule Anan en collega's. (2021). Social exclusion and ethnic segregation in schools: The role of teacher's ethnic prejudice. *The Review of Economics and Statistics*, 1-45. https://doi.org/10.1162/rest_a_01111
12. Hanneke Felten en collega's (2020). Opgroeien zonder vooroordelen. KIS. https://www.kis.nl/sites/default/files/2022-06/opgroeien_zonder_vooroordelen-def_0.pdf
13. Iris Andriessen en collega's (2 april 2020). Ervaren discriminatie in Nederland II. SCP. <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2020/04/02/ervaren-discriminatie-in-nederland-ii>
14. Hanneke Felten (7 september 2017). Confrontatie met vooroordelen kan discriminatie tegengaan, maar is geen panacee. Sociale Vraagstukken. <https://www.socialevraagstukken.nl/confrontatie-met-vooroordelen-kan-discriminatie-tegengaan-maar-is-geen-panacee/>
15. René Broekroelofs & Hanneke Felten (zonder datum). Les over vooroordelen en stereotypen op school: is bewustwording wel echt de eerste stap? KIS. <https://www.kis.nl/artikel/les-over-vooroordelen-en-stereotypen-op-school-bewustwording-wel-echt-de-eerste-stap>
16. Sanne Blauw (18 oktober 2017). De populairste test om racisme te meten, meet geen racisme. De Correspondent. <https://decorrespondent.nl/7433/de-populairste-test-om-racisme-te-meten-meet-geen-racisme/90c76f81-a70c-0aec-343b-067ba50a7ab0>
17. Kennisrotonde (zonder datum). Gender en sekse in het onderwijs. <https://www.kennisrotonde.nl/gender-en-sekse-het-onderwijs>
18. VHTO (1 januari 2020). Hebben jongens andere hersenen dan meisjes? <https://www.vhto.nl/kennis/hebben-jongens-andere-hersenen-dan-meisjes/>
19. Debra Myhill & Susan Jones (2006). 'She doesn't shout at no girls': Pupils' perceptions of gender equity in the classroom. *Cambridge journal of education*, 36(1), 99-113. <https://doi.org/10.1080/03057640500491054>
20. OECD. (2018). The Resilience of Students with an Immigrant Background. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264292093-en>
21. Yolanda Young (4 oktober 2016). Teachers' implicit bias against black students starts in preschool, study finds. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2016/oct/04/black-students-teachers-implicit-racial-bias-preschool-study>
22. Alexandra Rojek en collega's (2019). Differences in narrative language in evaluations of medical students by gender and under-represented minority status. *Journal of General Internal Medicine*, 34(5), 684-691. <https://doi.org/10.1007/s11606-019-04889-9>
23. Monica Biernat en collega's (2012). The language of performance evaluations: Gender-based shifts in content and consistency of judgment. *Social Psychological and Personality Science*, 3(2), 186-192. <https://doi.org/10.1177/1948550611415693>
24. NOS Nieuws (8 september 2016). "Kinderen van hoogopgeleide ouders krijgen hoger schooladvies." <https://nos.nl/artikel/2130585-kinderen-van-hoogopgeleide-ouders-krijgen-hoger-schooladvies>
25. Diane de Clerk en collega's (9 maart 2020). "Kind van arme ouders vaker onderschat door leerkracht." RTL Nieuws. <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/artikel/5042346/kansen-ongelijk-onderwijs-eindtoets-schooladvies-basisschool-opleiding>

Wat zou je je leerlingen willen vragen?

Welk gedrag wil je observeren?